

ROMÂNUL

REDACȚIA

și

ADMINISTRAȚIA

ARAD,

Strada Mețianu No. 1

Tip. „Erdélyi Hirlap.”

re jumătate
de an . . . 60 Lei
Exemplarul . . . 3 Lei

Redactor:
TIBERIU VUIA.

Imprumutul, este astăzi problema fundamentală a vieții publice.

Nu trebuie să fii înregistrat în nici un partid politic, și chiar fără să te preocupe problemele politice ale taberelor militante cu toate acestea, situația financiară este atât de precară astăzi în țara românească, încât neul ei se resfrânge asupra tuturor categoriilor sociale și asupra tuturor cetățenilor, oricât de departe ar sta ei de luptele publice.

Factorii de producțiune și elementele de muncă, în primul rând, suferă sub apăsarea perpetuată de ani de zile a crizei financiare.

Pentru destinderea ei, și pentru punerea în valoare a energiilor de progres, imprumutul constituie o necesitate primară a României.

Speculând această importantă și oneroasă problemă de existență a Statului Român, guvernul liberal a făcut din ea o platformă politică, ignorând astfel marele interes vital, care se leagă de rezolvirea ei.

Fiind în astfel la discreția cercurilor financiare străine, guvernul dlui Vintilă Brătianu, în cramponarea sa de putere face jocul unor interese economice străine, coborând prestigiul statului, spre a-l transforma în instrument de a-și peteci propria sa autoritate zdruncinată.

Infructuoase silințe pentru ei, de-a dreptul fatale țării.

In fața acestor perspective dezolante, conducerea Partidului Național-Tărănesc, urmează înainte conduita sa, care este determinată dinainte.

Sub aparența unui calm desăvârșit, și cu certitudinea pe care li-o imprumută însăși evenimentele în curs, dl Iuliu Maniu și tovarășii săi de arme sunt gata spre a lua răspunderea guvernării, în curând.

Este singura deslegare pe care o pot primi frământatele destine ale neamului românesc. Este singurul mijloc ce mai poate dezarma desnădejdea, spre a nu se precipita în violență . . .

Să ne pronunțăm!

O idee, se vântură în orașul nostru ca de vre'un jumătate an, de un număr, relativ restrâns, de intelectuali și cărturari, vrednici să fie luați aminte. O idee care răzându-se ar schimba aspectul orașului acestuia, aspectul vicții sociale dintr'ansul, și care ar face să putem fi mândri de ceea ce suntem: Români.

Acești oameni, buni observatori, și-au exprimat îngrijorarea văzând cum acel elan, acel exaltat Românism de pe vremuri a început să piardă, din pe în ce mai mult, din valoarea sa. Idealul națiunii noastre odăltă înfăptuit pe hârtii și hărți, noi Români din Arad, cari odată ne-am lăsat frânți în roate, tăiați în săbii și spânzurați în furci pentru el, acum deodată ne retragem de pe arenă, pentru a ne pune în serviciul zeului roșu al internaționalismului. Naționalismul arădanilor era odată legendar, prigoanele cele mai săbătece își aveau centrul de gravitate aici, și tot aici erau, și mai sunt și azi, aceia cari în 1916 ne „lincău minte” pentru a ne spânzura, nu de gât, cum se face cu înucare cinstii făcător de rele, ci de unghii și limbă, dacă aceasta se încumeta să pronunțe vre'ua cuvânt uitat de bătrânul Cicerone. Ni s'a introdus aceștia sub piele ca căpușele pentruca sub masca prieteniei să-și întică în corpul nostru acel veninos al urei. Nu-i vedeți pe acei Stauberi cari pe vremuri tăiau și spânzurau pe valachi cum fac avcri imense, se lăfăesc în lunetași, pe când candidații la spunzurătoare, deveniți stăpâni, se nevoaie slugarnic și acum în fața acelor cari vroiau să le fie călăi, par'ca ar aștepta să li se întindă mână pentru sărut? Nu vedeți cu cât cinism persistă și acum în a ne ignora limba, care este a statului, ba par'că în adins caută să ne-o scoată din formele în care s'a încheșat în curs de veacuri de când sacra „Roma madre” ne-a lăsat pradă hoardelor eutropitoare? Unde vă este Români inflăcătațul sentiment al dragostei de neam și limbă? Cine sau ce vă îndeamnă să amestecați în gură până și între voi pocituri de cari odată aveai croare? Ce vă împiedecă oare să vă desinteresați de voi înșivă, de viitorul patriei noastre, de tot ce este Românesc?

Haidel! Această suveranitate slugarnicoasă ne șade urât. Umanitarismul nostru, pe care nu-l prea înțelegem, ne face de râs în fața lumii, căci, este mai mult decât ridicol, este prostie ca, tocmai acum când ideea naționalismului este mai mult îmbrățișată, noi să facem pe savanții internaționali. În occident copiii știu de naționalism, la noi adulții vor să uite că în România se pot, au datorria chiar să se manifeste ca Români.

Loialitate, da! Dar numai atât puțem accorda celor demni. De aci încolo nu datorria noastră este să ne plecăm în fața suveranității celui care domnește.

Români păstrați-vă Românismul vostru, alimentați-l, căci națiunile, cel mult vor recunoaște, de voie de nevoie, drepturi și obligațiuni, dar, niciodată nu se vor împăca. Sunt prea aproape de originea lor.

Volumul de poezii „Mîine” al dlui Aron Cotruș, se găsește de vânzare la Librăria Concordia din Arad Str. Eminescu 10.

Faceți abonamente la ziarul Românul.

Se repetă tirănia.

Suntem în secolul a XX-lea, sunt aproape doua mii de ani dela nașterea Mântuitorului și, deși am făcut un mare progres în cultură în acest interval, tirănia din vechile vremuri se repetă în unde țări uitate de Dumnezeu și în special în nenorocita noastră, Românie.

Când citești despre tirănia și cruzimile acelor vremuri, te revolti în întreaga ființă și te înfioare de bestialitatea, ce a putut să se sălăștuească în ființa unui om. Uți însă, că și azi se practică această tirănie, de cât ea se aplică în altă formă. Atunci tiranii, cari aveau puterea în mână, simplăminte ordonau și sute de mii de nevinovați cădeau pradă tirănică. Și cine a îndrăznit, a-și arăta îngrijorarea pentru binele țării lui, în urma ticăloșiei al acestor tirani, moartea lui eră sigură.

Tirănia de azi, sub care jemem noș, a îmbrăcat altă haină: nu se mai înfige pumnalul în inima patriotului adevărat, ci e ținut în robie sufletească; e tirănitizat și ucis sufletește prin ilegalitate și corupție. Libertatea și dreptul de vot în alegeri e o conștientă pusă pe hârtie, fără nici un rost practic. Guvernul liberal violcăză umele, fură voturile și declară ales, pe cine el dorește și — culmea — mișelici — se declară pe sine și parlamentul hoției de reprezentant al voinții poporului, în numele căruia pun la cale cele mai mari hoții și tâlhării în paguba statului. Parlamentul, chemat a face legi spre binele țării și guvernul, care e chemat, a aplica legile cu dreptate, și unul și altul sprijinesc și apără pe pungași statului.

Partidul liberal a ajuns la putere prin tirănia modernă și stăpâneste țara tot prin această tirănie, prin ce duce țara de răpă. Și oare putem noi privi la această cu mâna încrucișată? Ori străbanii noștrii au apărut-o cu atâtea jertfe, ca noi să lășăm pradă tirănilor moderni?

Liberalii au pus mâna cu mișelie pe fră-

INVALIDUL

Zi de zi îl zărești
istovit cersind din poartă 'n poartă...
un picior ciunt, un ochiu stins'o mână moartă
adus-a și el dela Mărășești...

N'are o fâșie de pământ
din cel făgăduit, pe front, de rege...
pentru el nu-i blândă nici o lege
și nici un jurământ nu mai e sfânt...

Regele, sub ploile de-oțel
drepturi și pământ făgădui la toți
dar sfetnicii lui nesătui, netoți și hoți
joc bătut-și-au de țară și de el...

Cei ce i au primit pe dușmani cu alai,
il isbesc și-i scupă vorba: „foapă!” —
lui, ce n'are nici doar loc de-o groapă
în țara asta care pentru hoți e rai...

Cu piciorul ciunt, cu ochiul stins, cu mână
moartă,
orbecăe și se lărăște trudnic prin noroi,
ferindu-se de limuzine de ciocoi
ce se opresc mereu la câte-o poartă...

Nătâng cu băta prinde drumul, zidul
și bate cu desgust pela porți ciocoști,
în acest desfătarnic și crud București, —
el, cel ujtat de toți — INVALIDUL...

A. COTRUȘ:

nele țării și conduc țara la prăpăst. Inzădar
strigă țara: stai, tirăniile, că mă nfericești!
Căci, fără pic de muștrare a conștienții,
merge rânjind înainte cu o satisfacție deavo-
lescă. Și nu e o rușine pentru un neam,
care rabdă o astfel de ticăloșie?

Tiraniile vremurilor vechi s'au susținut la
putere prin vărsare de sânge, dar tot prin
vărsare de sânge au fost și dejăturați. Când
sa umplut cupa suferințelor, cetățenii sin-
guri și-au făcut dreptate.

E bine, să luăm învățăminte din trecu-
tul istoric; e bine, să nu ne jucăm cu focul!

I. G

E viclesug sau altceva?

E bine, a pune această întrebare acum, când se frământă chestia alegerii Consiliului comunal din orașul Arad; e bine, pentru că alegerea aceasta e un fenomen asupra căruia nu se poate trece cu ușurință. E vorba, că partidul maghiar a făcut cu această ocaziune un pas, care — urmând firul logic — lasă de gândit asupra partid în acțiunile sale.

Prin contactul, ce-l avem zilnic cu conpatrioții noștri maghiari, cunoaștem marea lor nemulțumire pentru nelegiuirile, ce le îndură din partea guvernului liberal. Nemulțumiri, care, de altcum, sunt generale, la toți cetățenii patriei, fărăosebire de neam și confesiune. Căci acest guvern, prin faptele lui extrem de nebune, a dus țara la fruiță materială și morală. În consecință, cu lucru firesc, locul partidului maghiar nu putea fi alături de liberali, dacă de fapt acest partid are la inimă să binele țării și prin ea binele și folosul poporului maghiar. Cum, guvernul acesta te perzecuță și nedreplățește și tu, în loc de a sprijini delăturarea lui, îi întinzi mâna, întărindu-l în poziția sa și împiedicând pe ceice nizuiesc la întronarea legalității, prin delăturarea acestui guvern de la cârma țării?

Sunt 10 ani deja unire. Și până în acest interval n'a ajuns partidul maghiar la convingerea, că partidul liberal, în urma firului, nu va fi nici când prietenul cinstei și legalității? Sunt sigur, că da. Atunci — urmărind tot tot firul logic — și se pune întrebarea: ce scop a urmărit partidul maghiar prin pactul făcut cu liberalii? Maghiarii,

fiind în majoritate covârșitoare, aveau posibilitatea, de a se manifesta cu succes sigur la aceasta alegere, dacă nu li-a convenit a stă alături de opoziție. Deci repet: ce e cauza, că partidul maghiar a mers la brăt cu liberalii la această alegere? Promisiuni? Nu cred! Experiența li-a deschis ochii, să nu pună nici un teim pe promisiunile deserte ale liberalilor. Atunci? Sunt două căi, cari ne conduc la deslegarea acestei întrebări: căpătuirea unor fruntași arădani în fruntea orașului, pentru anumite interese ale lor, ori — ceea ce e extrem de condamnabil — se lunge la înăspirea certelor între frați cu scopul, de a slăbi țara. De binele și folosul orașului nu poate fi vorba, când știut este, că în conducerea orașului se manifestă numai voința guvernului și — pe baza experienței de până aci — guvernul n'a purtat în sufletul său dragostea de părinte nici față de orașele nici față de comunele din Transilvania.

Massa poporului maghiar desaproabă pasul conducătorilor lui. În mod instincțiv vede, că e greșită calea, pe care ei au început. Știe, că binele nu se poate sălășui în această țară, câtă vreme va stăpâni partidul liberal: știe și aceea, că orice partid, care ar urmă la cârma țării, nu poate fi mai rău ca el actual. Și apoi: e lucru înțelept, ca poporul maghiar să fie pus într'o răceală față de masa cea mare a cetățenilor, cari luptă din greu, pentru delăturarea răului?

Nu e bine, a umbla cu viclesug, pentru că viclesugul nici când nu aduce roade bune și adeseori își răzbuună amar.

Intre sate și orașe.

Problema culturii românești, s'a limitat până aci la chestiunea pe care cu sollicitudinea agresivă a omului superficial, și-o pun o seamă de oameni ai brașului, oferindu-se luminători ai norodului din sate.

Există o întreagă literatură de acest fel și o suspetă dragoste a nădrăgarilor desfășorare o impulsivă activitate de culturalizare a maselor țărănești, activitate care se filtrează adeseori prin anumite fonduri de propagandă, în schimbul cărora, oamenii care se simt încărcăți de prea mult rod cultural consint să se deposedeze de el, în favorul sufletelor setoase de lumină, din umbra carului.

Rămâne însă un adevăr că mintea sănătoasă a sateanului și judecata lui dreaptă, sunt adeseori cu mult mai întărite în temelurile morale ale vieții primilive, ce se înfățișează din ea însăși, decât să poată fi denaturate cu folos prin procedeele de falsă culturalizare, cu care sunt servite nu arare ori.

Am avut prilejul să constat că viața satului românesc de primenește din isvorul tainic al sufletului românesc, și se purifică, fără intervenția doilorora dela orașe, cu mai mult folos pentru sine și obște. Invățătorul și pe alocuri preotul sunt elementele cele mai harnice în această operă de reconfortare a lumii rurale la care orașanul nu poate adauge nimic trainic și cel mult creiază o stare de confuzie în care se pierd roadele unor silințe necurmăte și urmărite îndelungat.

Reversul problemei ni-l oferă lumea orașelor.

Cine se îndreptnicește cu examinarea vieții noastre culturale va trebui să ajungă la concluzia, că de bine de rău, masele rurale sunt servite azi suficient cu instrumente de culturalizare. Din acest material de fermentație și pe fundamentul acesta se întemeiază cultura superioară a vremii noastre în cei „Zece mii” pe cari îi posedă o lăuntrică nevoie de a se cultiva și cari de bine de rău, se găsește în ritmul european al gândirii contemporane. Că această clasă de înaltă ierarchie intelectuală înfrunese oare numărul rotund al aristocrației de istorică amintire, e încă o problemă. Dar că prin problemele ce se pun astăzi intelectua-

litatea a ajuns un fel de privilegiu de mandarin, este cert.

Și în volta arcului ce-l face cultura românească, spre a sălta din adâncuri, o mână de oameni spre piscurile limpezi ale gândirii omenești universale rămân închiși o seamă de păcătoși, cari prin himic nu merita osânda de a li se închide porțile cunoștinței, și cari prin nici o scuză nu pot fi scutiți dela osânda omului modern, căruia îi incumbă obligația să poarte pe umeri într'un fel sau altul, o cătăle mică parte din vastul material al problemelor de conștiință ce cărmuiesc acest zeac.

Sunt orășenii, mărunti și absenți, funcționarii de vrefi, profesioniști de vă place, omul de sub urbi și stălpul de cafeana, depotivă, tot ce respiră și trăește în atmosfera greoie a orașului românesc.

Ei alcătuiesc centura de indiferență și de impotență ce se așterne sufocantă în calea progresului de astăzi.

Luăți o căt de mică scântee de adevăr și aruncați-o în bezna ce stăruie în lumea ce s'a ridicat, ca o volbură și s'a așezat ca un strat de pulbere sură în orașe, de curând. Veți putea descoperi multe preocupări acolo dar pe aceia, care adună în mănunchi întrebările chinuitoare ale omului de suflet, veți întârzia să-o găsiți.

Și veți vedea cum o lume foarte impresionantă ca număr, aci în orașe, se lasă în voia întâmplării, trăind inert și spalăcit, numai în virtutea dinamismului ce agită masele rurale și avangarda intelectuală a celor ce mult ostenesc fără nici un folos al lor.

La capătul acestei constatări se pune astfel problema orașanului român, lipsit în mare parte de preocupări sufletești, fără rădăcini în viața spirituală a mediului ambiant, și — de aci, întrebarea vremurilor de azi se va rotunji răsunătoare în inimile îngrijorate de tot ce-i viață cheltuită fără folos și tot ce-i energie neîntrebuțată: pe când furesurectia elementului românesc dela orașe, pe care îl așteptăm întrând în arena întrecerii spirituale, cu cohorte de aspirații intelectuale și morale, inerente spiritului de mică burghezic și de foburg?

TIBERIU VUIA.

Viața românească în Gai

Meniți a ne cobori în mijlocul populației noastre românești din suburbiile Aradului și a cerceta din când în când activitatea culturală ce se desfășoră pentru a da imbold spre un progres și dezvoltare a conștiinței naționale dăm locul unui scurt reportaj din care rezultă că în suburbii se desvâluie fecundă activitate culturală și că vloga poporului român continuă a se manifesta pe toate terenurile de cultură socială.

De data aceasta am anchetat situația culturală din Arad Gaiu.

Suburbia aceasta având o majoritate de locuitor români, alături de cari întâlnim minoritate de sârbi și maghiari, prin faptul că este situată la prea mare distanță de Arad duce o viață culturală aparte de orașul căruia îi aparține.

Înzestrată fiind cu trei școale primare două de stat și una confesională sârbească elevii se repartizează la aceste școale pe naționalități. Românii, ungurii și sârbi au a deci școala lor.

Ne miră faptul cum de această școală românească timp de un an a fost lăsată numai cu două puteri didactice, pe când la școala ungurească din suburbie funcționează cinci învățători. Interesele ungurești poate or fi fost mai primordiale.

Di. revizor Olanu, de al cărui sentiment național nu ne indoim, să sperăm că va lua măsurile cuvinte ca școala românească de stat să fie în noul an școlar mai bine amenajată.

Ceeace ne-a surprins la întâia vedere intrând în această suburbie, a fost că din piețele largi și încăpătoare lipsește cu dessevârșire o biserică românească. Acesteia ține locul și acum o capeluță așezată la marginea suburbiei, cercetată numai în zile de sărbători mari, din cauza distanței considerabile. E de dorit ca orașul Arad, din fondurile cari sunt destinate zidirii de biserici, să destineze în primul rând suburbie Gaiu, altfel se va repeta fatal ca credincioșii români să frecventeze biserica catolică care pe cea sârbească din centrul suburbiei, așa numită „Casă de rugăciune” a sectanților care s'a încocoțat și aci.

Corporațiuni, de a căror existență m'am interesat, încă am găsit O largă propagandă culturală și de combatere a sectelor religioase a desfășurat vechiul cor bisericesc „Doina” întemeiat în anul 1919 de vrednicul și regretatul dascăl Alexiu Puticiu. Acest cor bisericesc continuă sub conducerea unui comitet a munci cu multă străduință înjighe bând în sânul lui muncitori și țărani din rândul cărora nu lipsesc nici intelectualii. A fost un moment de înaltare sufletească a vedea în mijlocul acestui cor vocal ca din gînt muzical pe studentul în drept Liviu Puticiu pe care mulți studenți ar trebui să urmeze.

Nu lipsește din suburbia Gaiu nici emulațiunile sportive. Societate juridică „Iuventus” grație unei solidarități laudabile a ajuns să dea publicului său spectacole amuzante în zile de sărbători, și să devie o grupare favorită a țărănilor și muncitorilor din suburbie.

Spectacole de seară lipsesc cu dessevârșire. Există un cinematograful improvizat pe timpul verii. Acestuia însă îi lipsește mult din confort și nu arareori filmul din cauza luminei insuficiente redă tablouri obscure.

Ar fi de o necesitate imperioasă cursele de seară de autobuse și tramvae pentru ca intelectualii suburbiei să aibe posibilitatea a cerceta fără mari cheltueli, spectacolele teatrale și culturale din oraș în lipsă de altele mai dese în suburbie.

Consiliul Comunal și Di. Barabas ar face un mare serviciu, cel din urmă pentru alegătorii lui maghiari, dacă acum după ce s'au instalat sub turnul primăriei, ar da ascultarea suburbiei Gaiu, căreia îi lipsesc atâtea drumuri bune autobuse și atâtea becuri electrice și care până acum a fost complet uitată de orașul sub a cărui aripă este destinat a fi.

SPECTATOR.

NOTE

Dela charleston la vals.

Vi se pare ceva paradoxal a trece de la charleston la vals după lungi lecții de tropicală agitată pe dușumeaua nețedă a saloanelor. Dar așa este. Trompete și tobețe iazzului vor fi înlocuite în acest an cu ritmicile și armonioasele tonuri ale vioarei, ale basului și ale țimbalmei. Virajurile moi și minunate ale valsului au cucerit din nou terenul alungând fredonările nazale și zăugănitul talerelor cu acompaniamentul sbuciumător al tamburului de o disonanță orientală. Timpanele disgrățiate până acum vor recepționa numai sunete grațioase, suțite și securate prin surdină.

În Germania, Austria și Franța se încep o campanie împotriva charlestonului pentru eliminarea lui definitivă din societatea de elită cu intențiunea de a fi înlocuit din nou cu mici modificări moderate și mlădiosul vals.

Este chiar timpul să se sfârșească odată cu indecențele maimuțării tropicale și să se treacă la adevăratul dans.

De cât un charleston cu instrumente străine, poftim, întrebuițați pe cere naționale și veți avea un iazzband minunat. Iată, buhaiul, toba primăriei, un cimpoi și o clarinetă sau o cobză; de vroți puteți împrumuta de la conașionali șvabi și câteva talere pentru a da mai multă gravitate accentului muzical, pe care-l doriți. Astfel veți avea puțința să marcați ritmul după dorință fără a mai fi necesară tamburina cu zurgălăi sau de sacsefon.

Întoarceți-vă la favoritul vals și pentru a vă feri gambașe cotonogite lăsați charlestonul în perdendo...

PEGHEPE.

DISCUȚII LIBERE.

Insemnări.

În școlile noastre să cer la examenele de bacalaureat cunoștințe temeinice din literatura română și franceză, dar nu să cere un examen de desen artistic. Așa că fiecare om — rămânând chiar cu cultura ce o primește în liceu are o cultură relativă literară, știe să judece un articol de ziar sau o novelă, dar rămâne înotdeauna neștiutor în cea ce privește artele plastice. Nu vreau nimeni să demonstreze utilitatea artelor plastice, vreau doară — și este de datorința noastră a artiștilor — ca prin câteva rânduri să arăt anumite concepții noi în arta noastră plastică. Poate că publicul cunoscând formele acestea noi să familiarizează mai ușor cu ele. Și să vedem pe scurt ce vrea arta modernă. Care este concepția fundamentală de care este condusă? Vrea ca fiecare artă să se susțină prin propriile sale elemente. Pictura să rezolve probleme picturale (de linie, culoare, formă), sculptura și arhitectura probleme de formă. Ori oamenii cum sunt mai obișnuiți cu literatura, teatrul etc. caută și în artele plastice același senzitiv literar, fără ași da seama că una să pe-trece în timp, iar arta plastică este o chestie pur și simplu de spațiu. Pictura un plan orânduit din punct de vedere al liniei și culorii iar sculptura, arhitectura are în vedere materia. Poți descrie o problemă socială dar nu poți picta, poți să pictezi un peisaj, dar nu poți ciopli din piatră nori. Materia ajunge dățătoare de ton în raport cu înțelegerea profundă a artei. Dar să revenim. Avem la Palatul Cultural un tablou plin de «poezie» de Th. Aman intitulat «Idila». Un țaran bine îmbrăcat să sărută cu o țărăncă subțil un arbore. Judec tabloul din punct de vedere al concepției picturale —

fără a mă atinge de multe altele — în felul următor: Pictorul vrea să picteze un subiect, vrea să picteze lucrurile ca atare, nu impresia coloristică a lor. O concepție. Alături un tablou de C. Bogdan. Pe Bogdan nu îi mai interesează subiectul, sau țaram nu subiectul e principalul, nu subiectul e conținutul tabloului. Scena să reducă la un plan. În felul acesta ajungem la o altă concepție — nouă. Bogdan nu vrea teatru, nu face poezie ci din pete largi de culoare con-

struește figuri, cari sunt așezate pe pânză în felul acela nu dintr'o necesitate fiziologică ci fiindcă așa prefindea unitatea picturală a compoziției.

Indicăm aci, prin opunerea lor, cele două curente de artă. Lăsând publicului răgazul spre a trage concluzia ce îi convine, cred să mai am prilejul a dezvolta chestiunea în aceste coloane, luminându-o din toate punctele de vedere.

R. Ladea.

Bilanțul primilor 10 ani 1918—1928.

de Sub-Lt. în retragere
Eugen Dascalu.

Zece ani vor fi, de când la 1 Decembrie 1918 adunarea națională din Alba-Iulia a proclamat în cețate istorică și luptelor noastre naționale unirea veșnică a Ardealului și Banatului cu patria mamă. Hotărârile ce s'au luat în acea zi la Alba-Iulia cuprind afară de actul propriu zis al unirii mai multe alte puncte foarte importante, cari ar putea să facă onoarea oricărui program de guvernământ. Este regretabil, că acest program nu s'a putut încă realiza: hotărârile cele mult amintite dela Alba-Iulia au rămas pe hârtie și așteaptă de 10 ani punerea lor în vigoare. Motivele icalizării acestor hotărâri se cunosc îndeajuns, încât nu e nevoie a-le înșira aci. În treacăt să fie numai amintit, că partidul național-țărănesc, în al cărui program de guvernământ figurează între altele și aplicarea imediată a hotărârilor dela Alba-Iulia, nu a avut până astăzi încă ocaziunea, a împlinirii acestui program. Faptul acesta constituie primul minus, cu care se încheie bilanțul primilor zece ani dela unire încoace.

Examinând mai departe programele de guvernământ ale celorlalte partide sau grupări politice, cari s'au perindat la putere, putem să constatăm, că aproape nici unul dintre punctele anunțate nu s'a împlinit din partea guvernului respectiv și dacă aceasta s'a și împlinit în parte, atunci în primul rând s'au luat în considerare interesele personale sau de partid.

În cece privește evenimentele politice deal anul 1918 până la 1928, am văzut în această perioadă o luptă vehementă permanentă între guvern și opoziție, care de a epoa a oprit orice operă constructivă. Motivele luptei acestea sunt foarte bine cunoscute. Afară de fostul guvern Vaida — care în mod regretabil a durat numai câteva luni de zile — nici unul dintre guvernele de până acum nu a câștigat încrederea națiunii prin alegeri libere. Astfel putem afirma că precisiune absolută, că dela timpul acela, adică de 8 ani de zile, nu avem parlament (eșit din alegeri libere); ori alegeri libere, libertatea presei și dreptul de adunare constituie fundamentul constituției noastre și fără aceștia nu există parlamentarism. Pentru a putea realiza pe acesta, re trebuie garantate alegeri libere și o reforma a legii electorale, prin desființarea actualului sistem de listă și a primei de 40 proc. din mandate, adoptând vechiul sistem al alegerilor pe circumscripții. Aceasta este al doilea minus al bilanțului primilor 10 ani. Acestea odată puse la punct, trebuie să examinăm întreaga activitate politică internă și externă a guvernelor născute sub regimul anticonstituțional.

Administrația publică, baza organizării și consolidării unui stat, stă timp de 8 ani sub regimul unei centralizări brutale. Corupția a ajuns la timpul înfloririi, partea mai mare a funcționarilor noștri, prost plătiți, au căutat pe alte căi inadmisibile să-și asigure traiul lor, făcându-se vinovați de diferite delicturi mai mari sau mai mici, fără

să fi fost aplicate sancțiunile cuvenite din partea forurilor competente; din contră, corupția a fost încurajată de către chiar forurile superioare, iar guvernele respective nici până astăzi nu au găsit soluția necesară de a pune capăt acestei stări; atât liberalii, cât și averescanii au administrat și exploatat în deosebi teritoriile alipite întocmai unor coloni africane și au însărcinat cu «misiunea» această oameni, cari fie că reprezentau lepădătura vechiului regal, fie că scontau ca renegați ai teritoriilor noi alipite.

Programul partidului național-țărănesc prevede o descentralizare largă a întregului aparat administrativ prin acordarea unei autonomii administrative și prin creșterea unei personal bine salarizat, dar cinstit și calificat.

Finanțe, economia, industria și comerțul, factorii preponderenți ai propășirii fiecărei națiuni, se află după 10 ani într'o criză nemaipomenită. Programul lui Brătianu cu deviza: «prin noi înșine» care ne-a dat bugete desechilibrate și goluri bugetare, a suferit un eșec complet și a adus țara în pragul falimentului, iar populația sărăcită de impozite extraordinare a ajuns la sapă de lemn. Conform acestui program, guvernele liberale și cele averescane s'au opus ani de-a rândul intrării în țară a capitalului străin și a executării stabilizării sub împrejurări mai favorabile decât cele de astăzi. Abia acum după 10 ani au ajuns să recunoască singuri că «prin noi înșine» nu se poate face nimic și cerșesc în toate părțile pentru obținerea unui împrumut. Dar prea târziu! Deoarece chiar dacă — cece nu se va întâmpla — s'ar realiza acest împrumut sub condițiile așa oneroase cum se cunosc, acesta ar însemna noi sarcini și mai grele pentru țară. Și de altfel la ce ne folosește stabilizarea monedei, fără stabilitate politică internă?

Naționalizarea rocte liberalizarea întreprinderilor industriale și comerciale, executată după faimosul plan al lui Tancred Constantinescu, a agravat și mai mult criza generală. Una după alta a întreprinderilor industrie și comerciale, a băncilor, comerțanților și industriașilor au dat faliment în ultimii ani, cece înseamnă apropierea fatală unei catastrofe inevitabile: un «Sedan» economic al națiunii române.

Pentru a putea ajunge la consolidarea vieții noastre economice, avem nevoie de un regim democratic, care odată cu stabilitatea politică internă va putea să realizeze împrumutul extern (și eventual intern), stabilizarea valutei noastre în condițiuni acceptabile pentru țară și restituirea bunurilor statului înstrăinate prin fraude (revizuirea averilor.)

(Va urma.)

Citiți și răspândiți,
ziarul „Românul”

PAVEL LISZKA

Prima prăjitore de cafea cu electru colț cu Piața Catedralei și Str. Mețianu.

prăjit cafea cu electru

păstrează gustul catelei Crește bunătatea conținutului care nutrește sănătatea omului.

arangeament complet nou de

Amestecăturile de cafea Liszka

Kg. Specialități Lei 320, cal I. Lei 280, cal II. Lei 240, cal III. Lei 200 se capătă întotdeauna proaspătă

INFORMAȚIUNI

— **Ințelegând să își lărgescă sfera de activitate**, prin îmbrățișarea tuturor ideilor de bine și de progres, ziarul „Românul” oferă coloanele sale, în scopul unei cooperări intelectuale pentru intensificarea vieții spirituale și ridicarea nivelului cultural al vremii de astăzi.

Indeosebi face un călduros apel către generația care se ridică, să ia contactul cu puterea civilizatoare pe care o reprezintă tiparul.

Fără a impieta asupra convingerilor personale și fără nici un gând ascuns de proselitism politic, întindem o frățescă mână de întovărășire, tineretului intelectual din acest oraș, fiind în intenția noastră de a înlesni forțelor noi, o ieșire la suprafața vieții.

Orice problemă culturală, artistică ori ce idee s'au chestiune de actualitate din orice domeniu al vieții spirituale ar fi ea, va găsi în coloanele noastre adăpost, și doar unica rezervă ni-o impunem asupra problemelor politice la ordinea zilei, pe cari le va prelucra redacția.

În credința că, inspirat la rândul-i din nevoia de a scoate la suprafață noi forțe, din zăcămintele morale primare ale sufletului românesc, apelul nostru va găsi inimile deschise spre a-l cuprinde, în toată însemnătatea lui, îl încheiem cu repețirea dorinții ca tineretul să îl înțeleagă și să îl urmeze.

Am dori să se pătrundă cât mai mulți și din ce în ce mai stăruitor, de nevoia de a pune la ordinea zilei problemele noi ale vieții românești, căutând orientări și deducând soluții spre un viitor ce ne cere concentrarea forțelor întru realizarea de tot mai mult bine și adevăr.

— **Succesul partidului Național-Tărănist** la alegerea de senator din 26 Septemvrie, la Bistrița Năsăud, a fost desăvârșit. Liberalii neîndrăznind să se expună unui eșec sigur, nu au mai pus candidat. Astfel că lupta s'a dat între candidatul partidului Național-Tărănist, dl avocat Dr. Nicolae Rogneanu și ceilalți doi candidați: minoritarul Szabó și fripturistul dr. Victor Moldovan. Reușita candidatului Național-Tărănist cu aproape 8000 voturi peste cele 1000 obținute cu teroare și violența de fripturisti, restabilește proporția justă și valabilă pe țara întreagă între forța partidului dlui Iuliu Maniu și restul grupărilor de carnaval din România.

— **Instrucția fraudelor petroliste** continuă cu multă râvnă la Tribunalul Ilfov. Arestarea celor doi deputați liberali Gr. Tolea și Irimescu Candestei a fost din nou întărită pe încă 30 de zile de către Tribunal.

Multă lume se miră de pornirea ziarului „Universul” care este foaia dlui Stelian Popescu Ministrul Justiției, împotriva dlui Istrate Micescu, care este avocatul celor închiși, — și mulți iarăși își pun întrebarea, că oare în țara asta nu s'a găsit nimeni afară de dl Popescu să lăcă pe moralistul? Că dl Popescu încă...

— **Chestiunea Optanților** atât de desbătută problema a magnaților unguri, care au avut proprietăți în România pe care acum pe drept le stăpânește țaranul Român, urma să se ia în discuție în actuala sesiune a Ligii Națiunilor. Intervenind o propunere amicală s'au hotărât ca cele două părți interesate să intre direct în tratative... Numele delegaților și localitatea unde aceștia se vor întâlni se va fixa de comun acord de către România și Ungaria. În cazul în care negocierile directe nu vor duce la rezultat, chestiunea va fi înscrisă din nou la ordinea de zi a sesiunii viitoare din 15. Decemvrie a. c.

— **Vin vechi calitate fină** dela 25 litre, vinde George Dârlea, Galșa No. 118.

— **Un mare incendiu** a mistuit cel mai mare teatru din Madrid, în noaptea de 24 Septemvrie, pe la orele 11 seara, pe când în sală se găseau aproape 3000 de spectatori. Focul sa încins cu o repeziciune uimitoare dat fiindcă edificiul era vechi și construit din lemn. Sunt câte-va sute de morți și tot atâți răniți, în eludiul aceasta fiind socotit ca una dintre cele mai groaznice nenorociri de acest fel din lume.

— **O interesantă șezătoare** a avut loc Duminecă, la 23 Septemvrie, ora 5 p. m. la închisoarea Tribunalului Arad, datorită intințipei directorului acelei închisori, au fost diferite producțiuni corale, declamațiunei piesă de teatru, toate executate de către deținuți, cărora în felul acesta li se face o educație menită a-i îndrepta pe calea cea bună.

— **Clubul Sportiv „Gloria”** va serba în zilele de 7 Octomvrie a. c. jubileul său de 15 ani de existență. Gercurile sportive fac preparative asidui spre a înfățișa această sărbătoare sportivă întrun cadru demn de importanța ei.

— **Actorul vremii sale C. Tănase**, va da în orașul nostru 2 reprezentații cu trapa sa bine cunoscută publicului: Se va juca în zilele de 8 și 9 Octomvrie, revista „Cioc, Cioc, Cioc” de dl N. Kiriteșcu.

— **Aviz.** Domnii cari au primit coli de subscripție de cotizații pentru „Românul” sunt rugați a le restitui iscălite în ordine, precum și cele eventual neiscălite. Rugăm aceasta de urgență.

APOLLO

azi

Cavalerul spadei

Rep. incepe la orele 5, 7 și 9

Iosif Muzsay

ARAD, vis-a-vis cu teatrul

Lista prețurilor de toamnă și iarnă:

Costum bărbătesc lână curată ...	Lei 1750
„ „ „ „ culori de modă ..	2450
„ „ „ „ vânăt și negru l-a calit ..	2750
Pardesiuri de toamnă și iarnă ...	1950
Ulster Doublu l-a cal.	2450
Palton negru de iarnă cu guler de lână ..	2650
Haine pentru școlari ..	1600
Paltoane de piele l-a calit în toate culorile ..	3900
Raglan tregoli ..	2000
Pardisiu de gumă ..	800
Trench coats cal t.	2500

! Croitorie după măsură !
Mare magazin de postăvărle !

— **Cu redactarea ziarului nostru** a fost însărcinat dl TIBERIU VUIA, care a consimțit să ia asupra sa această sarcină în convingerea că îndeplinește astfel e folositoare lucrare pentru viața obștească, și că sprijinul opiniei publice m-i va fi procupat în strădania sa de a contribui la intensificarea vieții spirituale în acest colț de țară. Direcția politică și răspunderea editorială a ziarului revine și pentru maideparte organizației național țărăniste din Arad.

— **Comitetul Județean al Partidului Național-Tărănesc** din Arad, se va întruni Sâmbătă 6 Octomvrie orele 10 în casa dlui Dr. Ștefan C. Pop din Str. Unirii 3, iar nu în ziua de 2 Oct. cum s'a anunțat.

— **Una așa zis proces comunist**, a fost înscenat mai multor muncitor și intelectuali la Cluj, oferind prilej muncitorimei să se agite și să caute solidarea cu cei în culpați. Adevărul rămâne tot cel exprimat de dl Alex. Vaida-Voevod, care a fost ascultat ca martor în acel proces: „Un stăpân bina-administraț nu are să se teamă de comunism”.

— **Procesul lui Gaetan** a început să se judece în fața Curții cu jurați din București pe ziua de 27 Septemvrie a. c. urmând ca judecata să se pronunțe asupra aceluia caz care a pasionat lumea.

Redactor responsabil Dr. Bărbusiu.

CINEMEMATOGRAFUL ELISABETA.

Dela 30 Septemvrie

Casa misterioasă

Reprezentațiile încep la orele 5, 7 și 9

CINEMA URANIA

Dela 30 Septemvrie

„SONG”

Rep. incepe la orele 5, 7 și 9

AVIZ.

Avizăm On. public românesc, că cu ziua de 1 Decemvrie am deschis magazinul nostru de mobile de lux în locul propriu din Palatul Domeniilor, Str. Horia și Gh. Popa colț, unde se pot procura ieftin și în condițiuni foarte avantajoase tot felul de aranjamente s. a dormitoare, sufragerii, birouri etc.

Primum comanda după desen și devize întocmit de desenatorul nostru.

„LOCUIȚA ARTISTICĂ”

societate în comandită tâmplari români din Arad.
V. SFĂT și COMP.

MOTOCICLIȘTI și AUTOMOBILIȘTI

OPRIȚI-VĂ

la depozitul de benzină și uleiuri al lui

VICTOR MUNTEANU

din Arad, Calea Banatului lângă arena sportivă Gloria C. F. R. — Serviciu prompt de zi și noapte. — Aceleași prețuri în sărbători și zi de lucru. 0000

